

Verslag bijeenkomst expert groep dier – Beter voor

Maandag 16 december 2024: 10.30-13.00 uur te Wageningen (Leeuwenborg)

Aanwezig: Louis Rippen, Imke de Boer (voorzitter, notulen), Evelien de Olde, Alfons Beldman, Frits van der Schans, Karel de Greef, Gerrit Hegen, Jasper Heerkens (online), Bas Rodenburg

Onderwerp: De rol van keurmerken in de verduurzaming van het voedselsysteem

1. Presentatie *Evelien de Olde* (zie bijlage)

Evelien geeft een overzicht van de wetenschappelijke literatuur op het gebied van keurmerken, voornamelijk aangaande dierlijke productie. Ze start met een korte uitleg over de werking van keurmerken (De Olde & Bush, 2022), om vervolgens in te zoomen op de type indicatoren.

De typen indicatoren die je kunt onderscheiden zijn (Schreefel et al., 2024):

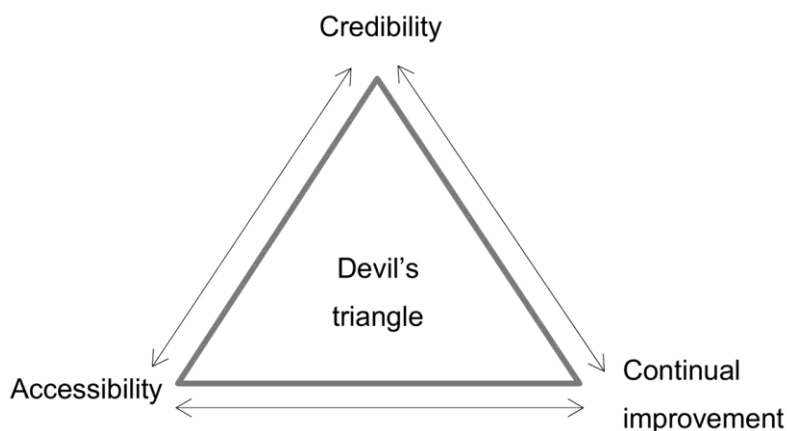
a. *Planmatige indicatoren* (plan-indicatoren): een voorbeeld van een plan-indicator in het Beter voor Koe, Natuur en Boer is het feit dat de melkveehouder jaarlijks online een risico Inventarisatie en Evaluatie invult; en indien nodig een verbeterplan opstelt.

b. *Praktijk indicatoren*: een voorbeeld van een praktijk-indicator in het Beter voor Koe, Natuur en Boer is het feit dat de melkveehouder bijvoorbeeld geen kerende grondbewerking uitvoert op de hectares gras binnen de grondgebondenseis (doel: koolstofvastlegging onder grasland).

c. *Resultaat indicatoren*: een voorbeeld van een resultaat-indicator in het Beter voor Koe, Natuur en Boer is het feit dat de melkveehouder bijvoorbeeld maximaal 2.5 GVE en 18.000 kg melk per ha mag houden/producen. Een ander voorbeeld van een resultaat indicator is bijvoorbeeld het nutriënt overschot (bijv. N en P bodemoverschot of NH₃ emissie per ha) of de carbon footprint berekend met behulp van de kringloopwijzer.

d. *Uitkomst indicatoren*: uitkomst indicatoren meten de daadwerkelijke verbetering van het milieu of het dierenwelzijn. Ze meten bijvoorbeeld de waterkwaliteit (nitraat- of fosfaatgehalte) of het ammoniakgehalte of de hoeveelheid broeikasgassen in de lucht.

Iedere indicator heeft zo zijn voor- en nadelen. Evelien geeft ook duidelijk aan dat de voor- en nadelen van keurmerken (en ook indicatoren) kunnen worden gezien vanuit de 'Devil's Triangle' (zie Figuur 1)

Figuur 1. De 'Devil's Triangle' (Samerwrong et al., 2018).

Deze driehoek bevat drie thema's, namelijk geloofwaardigheid (credibility), toegankelijkheid (accessibility) en continue vooruitgang (continuous improvement). Evelien legt uit dat er spanning is tussen deze thema's die van belang zijn voor keurmerken. Bijvoorbeeld: het continue willen verbeteren

van een keurmerk (zoals nu bij Beter Leven varkens) verlaagt de toegankelijkheid voor boeren. Een ander voorbeeld die leidt tot een verlaagde toegankelijkheid is het realiseren van een sterk geloofwaardige meting van bijvoorbeeld dierenwelzijn op een bedrijf, o.b.v. bijvoorbeeld het Welfare Quality Protocol (WQP). Het toepassen van het WQP op een bedrijf kost veel tijd, en deze indicator is daarmee niet heel toegankelijk. Ook benoemt Evelien de inherente spanning tussen 'stabiliteit voor boeren' en het feit dat je continu wilt blijven ontwikkelen.

2. Voor- en nadelen van praktijk en resultaat-indicatoren

Aangezien praktijk- en resultaat-indicatoren relatief het meeste potentieel hebben in keurmerken, gaan we uitgebreid in op de voor- en nadelen. Tabel 1 bevat een samenvatting van de genoemde voor- en nadelen, geordend volgens de drie thema's van de Devil's Triangle.

Tabel 1. Voor- en nadelen van praktijk en resultaat-indicatoren, geordend volgens de Devil's Triangle.

Thema's	Praktijk-indicatoren		Resultaat-indicatoren	
	Voordelen	Nadelen	Voordelen	Nadelen
Geloofwaardigheid	De keuze voor praktijken maakt het keurmerk minder complex	Het effect van de gekozen praktijken op het eindresultaat zal je wetenschappelijk moeten onderbouwen en ook moeten monitoren – mogelijk op niveau van de gehele groep deelnemers en/of de gehele sector	Draagt bij aan duidelijke doelen (met KPI's zoals uit de kringloopwijzer)	Data intensief; nauwkeurigheid en (juridische) borging van data is essentieel Jaarschommelingen in weerdata – werken met een rollend gemiddelde Variatie door andere externe factoren
Toegankelijkheid	Boer weet waar hij/zij aan toe is bij de start van het jaar Makkelijker instappen	Minder keuzevrijheid voor boer	Geeft een boer keuzevrijheid, en vergroot zo de toegankelijkheid	Daadwerkelijke resultaat (en beloning) pas na afsluiting jaar bekend (stressmelk) Wat optimaal is voor de boer is mogelijk niet optimaal voor het gehele systeem Toegankelijkheid alleen groter als de boer zicht heeft op handlingsperspectief
Continue vooruitgang	Aanbieden van keuzevrijheid in praktijken	Keuzevrijheid brengt ook ondoorzichtigheid	Biedt kansen voor het aanscherpen van de doelen Belang van een set van indicatoren om te werken aan integraliteit van doelen	Verskillende indicatoren kennen afwentelingen; totale vooruitgang beperkt Bij één of enkele indicatoren hoge (fraude-) druk op het systeem

3. Overige besproken onderwerpen

Andere belangrijke onderwerpen die we hebben besproken zijn:

- Het belang van een visie achter een keurmerk, dit maakt dat duidelijk is waarom er wordt gekozen voor bepaalde indicatoren, en biedt de mogelijkheid tot het ontwikkelen van een gemeenschap (wij-gevoel). We hebben hier ook gesproken over de ambitie (versproducten/alle producten) en de doelgroep (enkel nationale of ook internationale markt).
- Keurmerken zijn een tussenstap in het proces van verduurzaming van het voedselsysteem; ze spelen een rol in het adresseren van duurzaamheidsthema's en leiden mogelijk tot aanscherpende wetgeving. Het ontwikkelen van keurmerken komt daarmee met een grote verantwoordelijkheid.
- Het is zowel voor praktijk als voor resultaat-indicatoren van groot belang dat de gekozen praktijken/KPI's daadwerkelijk leiden tot een vooruitgang van de geformuleerde doelen. Er moet dus wetenschappelijke kennis zijn over de relatie tussen de gekozen praktijken/KPI's en de doelen die je nastreeft. Daarnaast is het belangrijk dat de doelen die je nastreeft op bedrijfsniveau passen binnen de doelen van het gehele voedselsysteem. Het verlagen van de carbon footprint leidt bijvoorbeeld tot het voeren van meer hoog-kwalitatief voer. Het voeren van meer mais/krachtvoer leidt tot minder methaan emissies; op voedselsysteemniveau is dit echter niet wat je zoekt.
- De keuze voor indicatoren is gebaseerd op ervaringen uit het verleden, hetgeen betekent dat je continu zult moeten monitoren of je de goede kant op blijft gaan.
- Het belang van het creëren van een groepsgevoel bij gebruikers: 'Wij zijn trots dat we produceren voor Beter Voor'. Dit kan door het organiseren van jaarlijkse bijeenkomsten, met zichtbaarheid van

belangrijke spelers in de keten; door transparantie over keuzes (ook op website); door kennis te delen en door het uitspreken van waardering naar elkaar.

- Een aandachtspunt voor keurmerken en wetgeving is dat ze de samenwerking tussen verschillende sectoren (akkerbouw-veehouderij; gestopte boer met land – bestaande veehouder) niet in de weg moeten staan.
- Mogelijke spanning tussen harmonisatie (eerlijke onderlinge vergelijking) en differentiatie (context-specificiteit) van keurmerken (De Olde & McGarr-O'Brian, 2024).
- Hoe om te gaan met competitie en samenwerking tussen keurmerken (De Old & McGarr-O'Brian, 2024).

Literatuurlijst

De Olde, E.M. & K. McGarr-O'Brien, 2024. The role of standards in improving the sustainability of livestock production: current challenges and future perspectives. In: Improving standards and certification in agri-food supply chains: Ensuring safety, sustainability and social responsibility Manning, L. (ed.), pp. 195–222, Burleigh Dodds Science Publishing, Cambridge, United Kingdom.

De Olde, E.M. & S.R. Bush. 2022. Opinion paper: Role of standards in the transformation of the livestock sector. *Animal* 16: 100588. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1751731122001410>

Samerwong, P., S.R. Bush and P.J.M. Oosterveer. 2018. Implications of multiple national certification standards for Thai shrimp aquaculture. *Aquaculture* 493 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0044848618300966?via%3Dihub#f0005>

Schreefel, L., R.E. Creamer, H.H.E. van Zanten, E.M. de Olde, K. Koppelmäki, M. Debernardini, I.J.M. de Boer and R.P.O. Schulte. 2024. How to monitor the 'success' of agricultural sustainability: A perspective. *Global Food Security* 43: 100810. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211912424000725>